

СЕРГІЙ ЯКОВИЧ КОНДРАТЮК (до 50-річчя вченого)

17 травня цього року відомий український вчений — ботанік та міколог, фахівець з систематики, флористики, екології та географії лишайників і ліхенофільних грибів, доктор біологічних наук, професор Сергій Якович Кондратюк відзначив свій 50-річний ювілей.

Сергій Якович народився 17 травня 1959 р. у м. Ульяновка Ульяновського р-ну Кіровоградської обл., в сім'ї робітників — Якова Яковича та Ганни Іванівни Кондратюків. Закінчивши Ульяновську середню школу в 1976 р., Сергій Якович вступає на біологічний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка, де спеціалізується на кафедрі нижчих рослин. Нею тоді керувала д-р біол. наук, проф. Н.П. Масюк, що виховала цілу плеяду науковців — ботаніків та мікологів. Ще під час навчання в університеті Сергій Якович починає вивчати лишайники під керівництвом канд. біол. наук О.Б. Блюма. Так, з 1979 р. він працює на посаді старшого техника, пізніше — інженера відділу альгології та ліхенології. Закінчивши університет (1981 р.), вступає до аспірантури Інституту ботаніки, в цей же відділ, у 1985-му успішно захищає кандидатську дисертацію «Лишайники Придніпровської височини». Після аспірантури Сергій Якович продовжує працювати в Інституті ботаніки, пройшовши шлях від молодшого наукового співробітника до завідувача відділу, заступника директора та виконувача обов'язків директора Інституту. В 1996 р. захищає докторську дисертацію «Ліхенофлора рівнинної частини України та її аналіз». У 2006 р. йому присвоєно звання професора.

Сергій Якович Кондратюк — визнаний фахівець світового рівня з таксономії і філогенії лишайників, зокрема родини *Teloschistaceae*, та ліхенофільних грибів, асоційованих з ними. Його вагомим досягненням є створення оригінальної класифікаційної системи, схеми філогенетичних зв'язків таксонів та процесів еволюції листоватих лишайників родини *Teloschistaceae*, що ґрунтується на порівняльному вивченні видової різноманітності у світовому масштабі. Він описав 12 нових для науки родів та понад 100 — видів лишайників і ліхенофільних грибів. С.Я. Кондратюк є одним зі світових експертів з цієї групи, котрі сьогодні залучені до ревізії видового складу лишайників планети.

Окрім таксономічної роботи, Сергія Яковича цікавлять питання екології та практичного використання лишайників. Він започаткував в Україні напрямок ліхеноіндикаційного картування стану атмосферного повітря

в містах та індустріальних регіонах — найдешевший та найшвидший метод індикації якості атмосферного повітря. Зокрема, розробив та запровадив кілька нових, адаптованих власне для умов України «індексів чистоти повітря», які обчислюються на основі вивчення лишайникових угруповань, здійснив оцінку рівня забруднення атмосферного повітря у Львові, Тернополі, Луцьку, Івано-Франківську і в індустріальних районах Львівської та Івано-Франківської областей. Використовуючи підходи, розроблені С.Я. Кондратюком, українські ліхенологи провели оцінку стану повітря в інших містах та індустріальних регіонах України, зокрема Херсоні, Чернігові, Кременчуці, Черкасах, Полтаві, Кіровограді, Києві тощо.

Іншим прикладним питанням, яким займається Сергій Якович, є індикація стану пралісових масивів за допомогою угруповань криптогамних рослин (включаючи лишайники, мохоподібні та наземні водорості). Так, уперше в Україні та Східній Європі здійснено оцінку стану лісів Східних Карпат за допомогою нового показника — «східнокарпатського індексу старих лісових ценозів», який уможливив виявлення цілої низки цінних пралісових масивів, не віднесених до заповідних територій України. Результати цих досліджень стимулювали проведення аналогічних робіт (з використанням методичних підходів, запропонованих С.Я. Кондратюком) у Польщі, Словаччині, Литві та інших східноєвропейських країнах.

Останнім часом Сергія Яковича зацікавили комплексні еколого-флористичні дослідження угруповань лишайників, мохоподібних і наземних водоростей, що співіснують поряд, в однакових умовах та еконішах, а також вивчення лишайника як симбіотичної асоціації, тобто не лише його грибного, а й водоростевого компоненту. Ці дослідження стали одним з напрямків роботи відновленого з ініціативи Сергія Яковича (у 2002 р.) відділу ліхенології та бріології, який він зараз очолює.

Сергій Якович Кондратюк — автор і співавтор понад 320 публікацій, зокрема таких відомих у ліхенологічних та ботанічних колах праць, як «Флора лишайників України. Том 2. Вип. 2.» (1993), «The second Checklist of Lichen forming, Lichenicolous and Allied fungi of Ukraine» (1998), «A Catalogue of the Eastern Carpathian Lichens» (2003), «Checklist of Lichens of the Western Carpathians» (2004), «Определитель лишайников России. Вып. 9» (2004), «Lichen-Forming, Lichenicolous and Allied Fungi of Israel» (2005), «Ліхеноіндикація (посібник)» (2006), «Індикація стану навколишнього середовища України за допомогою лишайників» (2008), та цілої низки статей, присвячених таксономії лишайників, близько третини з яких надруковано у провідних міжнародних журналах — «Lichenologist», «Bibliotheca Lichenologica», «Bryologist», «Graphis Scripta», «Nordic Journal of Botany», «Polish Botanical Journal», «Mycologia Balcanica» та ін.

Сергій Якович не лише талановитий учений, а й турботливий учитель, що легко зацікавлює молодь і сприяє її науковому зростанню. Під його керівництвом підготовлено дві докторські (доктори біол. наук професори

О.Є. Ходосовцев та І. Кудратов) і три кандидатські дисертації (кандидати біол. наук О.О. Редченко, Т.О. Смеречинська і О.В. Надєїна). Зараз він є керівником ще п'яти кандидатських робіт аспірантів та здобувачів й одного докторанта.

Усі ці досягнення та здобутки були б неможливими, якби С.Я. Кондратюк по-справжньому не захоплювався своєю справою. Його велику відданість науці та власним дослідженням, працелюбність і цілеспрямованість учителі та колеги Сергія Яковича помітили ще під час його навчання в аспірантурі — він засиджувався за роботою в лабораторії допізна, тривалий час проводив в експедиціях. Експедиції — невід'ємна частина будь-якого ботанічного дослідження — стали справжнім захопленням Сергія Яковича. Невтомний мандрівник, він побував не лише у багатьох мальовничих куточках України — від Криму до Карпат, а також у Росії, Швеції, Словаччині, Шотландії, Ізраїлі, на Канарських островах і навіть в Австралії. Метою постійних мандрівок Сергія Яковича є не лише робота у природі, а й дослідження в зарубіжних лабораторіях, спілкування з колегами під час конгресів та симпозіумів. Надзвичайно активний та ініціативний науковець, він для налагодження міжнародного співробітництва відвідав наукові установи і лабораторії Австрії, Швеції, Великої Британії, Данії, Словаччини, Польщі та інших країн. Упродовж багатьох років особливо активно С.Я. Кондратюк співпрацює з науковцями університету м. Лунда (Швеція), Інституту ботаніки Словацької академії наук, Единбурзького Королівського ботанічного саду (Велика Британія).

Маючи значний досвід роботи у багатьох міжнародних наукових центрах, а також спілкування з іноземними колегами, Сергій Якович постійно агітує, залучає та спонукає своїх учнів і колег до активної співпраці з дослідниками інших країн, що завжди увінчується вагомими досягненнями, міжнародними грантами, публікаціями у найкращих фахових виданнях. Так, Сергій Якович зі своєю дослідницькою групою тричі був учасником великих проектів міжнародних фондів ІНТАС, УНТЦ, «Дарвінівська ініціатива». Він організував і вдало провів міжнародну ліхенологічну школу-нараду, присвячену 100-річчю від дня народження класика вітчизняної ліхенології А.М. Окснера (25—30 травня 1998 р., Кострино, Україна), брав участь в організації та проведенні «Першого Українсько-Польського форуму ліхенологів» (23—27 червня 2003 р., Кам'янець-Подільський, Україна). За його ініціативи та безпосереднього керівництва отримано та вдало виконано п'ять індивідуальних грантів ІНТАС для аспірантів і молодих науковців.

Не можна не згадати і про неабиякі організаційні здібності ювіляра, що почали розкриватися ще коли він працював спершу на посаді вченого секретаря Інституту (1993—1995), потім — заступника директора з наукової роботи (1999—2003), виконувача обов'язків директора нашої установи (2003 р.). Сергій Якович дбає про підтримку та розвиток найкращих тра-

дицій української науки, широку пропаганду досягнень вітчизняних шкіл у країнах далекого зарубіжжя і залучення співробітників Інституту до міжнародного співробітництва, джерел підтримки з міжнародних фондаций. Нині всі ці прагнення він втілює, очолюючи відділ ліхенології та бріології.

Доброзичливість і людяність, чесність і порядність Сергія Яковича, а також пошана до старшого покоління завжди приваблювали до нього людей. Для вченого характерне тепле і просте ставлення до своїх колег, учнів, глибока повага до старших товаришів, людей будь-якого становища і професії. Він завжди готовий підтримати, прийти на допомогу, навіть нехтуючи своїм часом та власними інтересами.

Дорогий Сергію Яковичу! Вітаємо Вас з ювілеєм та бажаємо нових наукових досягнень, звершень і відкриттів, цікавих і плідних подорожей, особистого щастя, успіхів, здоров'я і добробуту Вам і Вашій родині — донькам Наталі й Анні, дружині Тетяні Олексіївні, усім близьким Вам людям.

КОЛЕГИ ТА УЧНІ